RIETAVAS

TYRINĖJIMAI RIETAVE

Roma SONGAILAITĖ

2004 m. Rietavo senamiestyje dviejose vietose vykdyti archeologiniai tyrimai. Surinkti radiniai perduoti Rietavo muziejui.

Laisvės aikštė ir prieigos. 2004 m. Laisvės aikštėje ir gatvėje buvo klojami elektros tinklai, statomi nauji šviestuvai. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu iškasti 8 1x1,3 m dydžio šurfai, atidengti penkių pamatų (XIX–XX a. pradžia) paviršiai, stebėti elektros kabelių kasimo darbai apie 800 m ilgio trasoje. Bendras tirtas plotas sudarė apie 400 m^2.

Laisvės aikštės P pusėje prie bažnyčios kastoje trasoje (jos bendras ilgis – apie 105 m, plotis – 0,3–0,4 m, gylis – 0,5–1 m) rasti 4 pastato pamatų fragmentai ir buvusio tako, grįsto plytomis, fragmentas. Pastatas datuojamas XIX a. pabaiga, takas – XIX a. pabaiga – XX a. Pamatai priklauso 1908 m. M. G. Oginskienės įkurto prekybos kooperatyvo pastatui, kuris sudegė 1941 m. birželio 23 d. Išlikusios šios miesto dalies tarpukario nuotraukos. Pamatų ir tako aplinkoje kultūrinio sluoksnio nerasta, įžemis (žvyras su smėliu) pasiektas 60–70 cm gylyje. Šios trasos pabaigoje prie kultūros namų buvo iškastas 1,1x1 m dydžio šurfas. 60 cm gylyje rastas buvusio grindinio fragmentas, mūrytas iš 2 eilių plytgalių. Po grindiniu buvo apie 60 cm storio supiltinis sluoksnis su perdegusio stiklo, buitinės keramikos šukėmis. Įžemis šurfe pasiektas 1,6 m gylyje. Pagal radinius šurfe tyrinėtus sluoksnius būtų galima datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a.

Laisvės aikštėje iškasti 6 1x1 m dydžio šurfai, o tarp jų P ir Š pusėse iškastos 67 m ilgio trasos, V pusėje, skersai aikštę – 45 m ilgio trasa. Prieš darbus buvo teigiama, kad po visa aikšte išlikęs grindinys, kuris tarybiniais metais buvo užpiltas ir taip suformuota aikštė. Šurfuose 2 ir 6 rastas buvusio apardyto grindinio fragmentas. Fragmentiškai jis išlikęs ir aikštės PV pusėje. Peržiūrėjus 1960 m. aikštės rekonstrukcijos projektus su sąmatomis, paaiškėjo, kad aikštėje „grindinys nėra lygus, o ant naujai pergrįsto grindinio tais pačiais metais rengti juodą dangą negalima, išlyginimui numatoma skalda“. Tačiau skalda nerasta, matyt, po aikštės rekonstrukcijų jos paviršius buvo nustumdytas. Trasoje, palei aikštės P pusę, kai kur jau 0,4 m gylyje atsidengė ankstesnį žemės paviršių žymintis pilkos žemės sluoksnelis, o įžemis pasiektas 0,5–0,6 m gylyje. Šurfe 3 apie 0,7 m gylyje rastas 40 cm pločio rąstų sienutės fragmentas. Šiame šurfe tarp supiltinės žemės rastas ir pentinas, datuojamas XVII–XVIII a. Šurfe 4 aptikta duobė su perdegusio molio gabalais. Jos apačia pasiekta 1,4 m gylyje. Šurfe 7 0,9 m gylyje rasta keramikos šukių, kurias galima datuoti XVII a. Sprendžiant pagal įžemio gylį, galima daryti prielaidą, kad aikštės Š pusė buvo žemesnė. Tai patvirtina ir skersai aikštės V dalį kasta trasa. Trasos 38–45 m (P–Š kryptimi) įžemis prasideda 0,9 m gylyje. 42–45 m rasta ankstesnių darbų metu suardytų pamatų fragmentai, senesnės keramikos šukių. Aikštės P pusėje iki 0,3 m gylio buvo kasama supiltinė žemė su griuvenomis. Tarp jų rasta koklių, būdingų rūmų krosnims. Rastų koklių juostelių fragmentai datuojami XVII a. Taigi peršasi išvada,

kad supiltinė žemė buvo vežama iš dvaro teritorijos.

Laisvės aikštės Š pusėje, prie savivaldybės kastoje apie 100 m ilgio trasoje kultūrinis sluoksnis su pastato pamatų fragmentu rastas 6 m atstumu nuo gatvės, prie įvažiavimo į savivaldybės kiemą. Pagal turimus istorinius šaltinius, šioje vietoje buvusi karčema. Pamato apačia pasiekta 1,1 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Rastos buitinės keramikos šukės datuojamos XVII a. Kultūrinio sluoksnio fragmentas fiksuotas ir atkarpoje tarp Laisvės aikštės 3 ir 5 pastatų. Čia taip pat rasta XVII–XVIII a. buitinės keramikos šukių.

Skvere, bažnyčios šventoriaus V pusėje bendras kastų trasų ilgis siekė apie 247 m. Iš jų stratigrafijos matyti, kad XX a. pradžioje įrengiant fontaną čia buvo pakeistas reljefas, prisodinta medžių. Skvere iškasus šurfą 8, rastas akmenų grindinėlis. Skvero PV pusėje, 0,6 m gylyje prasideda pilka žemė su dumblu, po ja – žvyras su smėliu. Palei šventoriaus tvorą įžemis prasideda 0,8 m gylyje.

Esamos istorinės ir archeologinės medžiagos užtenka, kad Rietavo senojo miesto vietos būtų įtrauktos į NKVR, nors Rietavo senamiesčio kultūrinis sluoksnis jau turėjo būti saugomas bent 10 metų. Negalima sutikti su 2001 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų išvadomis, kad „vertingi kultūriniai sluoksniai susiformavę tik centrinėje miestelio dalyje, teritorijoje aplink bažnyčią“. 2003 ir 2004 m. žvalgomieji archeologiniai tyrimai parodė, kad vertingiausias kultūrinis sluoksnis yra arčiau dvaro. Pasak darbininkų, 2003 m. Žemaitės g. klojusių elektros tinklus, ten buvo rasta daug buitinės keramikos šukių. Tačiau tuomet žvalgomieji archeologiniai tyrimai nebuvo vykdomi.

Plungės g. 2 ir 2a. 2004 m. rugpjūtį UAB „VP Market“ užsakymu, Plungės g. 2 ir 2a 864 m^2 sklype buvo vykdomi žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Čia numatyta projektuoti būsimos parduotuvės pastatą. Šurfų vietos pasirinktos atsižvelgiant į inžinerines trasas ir nugriauto pastato pamatų konfigūraciją. Per sklypo V pakraštį ėjo kanalizacijos trasa, per vidurį – vandentiekio vamzdis, pagal Š dalį – aukštosios įtampos elektros kabelis. Neperkastose vietose iškasti 9 bendro 10 m^2 ploto šurfai.

Sklypas yra prie senojo kelio, vedusio į Rietavo dvarą ir į Plungę. Remiantis A. Miškinio ir A. Baliulio parengtais retrospektyviniais planais (pagal XVI–XVIII a. inventorius), dabartinės Plungės g. atkarpa prie tyrinėto sklypo įvairiais laikotarpiais nebuvo tolygiai apgyvendinta. Pati gatvė susiformavo tik XIX a. XVII a. dabartinės Laisvės aikštės Š pusėje buvo 3 sklypai, todėl tikėtina, kad tirtas sklypas buvo neužstatytas, jame radinių neaptikta. Pagal 1784 m. inventorių dabartinė Plungės gatvė vadinosi Kulių gatve ir prie jos pažymėtos 4 sodybos. Vienas iš sklypų (V) patektų į tirto sklypo teritoriją. Jame rasti radiniai – buitinės keramikos šukės taip pat datuojamos tik XVIII a. Pagal 1910 m. planą, čia buvęs vienas didelis sklypas, į kurį patektų dabartinis Laisvės aikštės 1 pastatas. Plungės g. 2 XX a. pradžios fotonuotraukoje matosi, kad sklypo PV pusėje stovėjęs mūrinis pastatas (šio pastato rūsio betoninės grindys rastos šurfe 2), o į Š buvęs medinis pastatas, statytas XIX a. pabaigoje ir kelis kartus rekonstruotas. Apie 1992 m. jis buvo padidintas, pastatytas iš gelžbetoninių konstrukcijų, tačiau nebaigtas įrengti. Šiuo metu jis nugriautas. Buvusio pastato P pusė užima pusę sklypo. 1941 m. plane sklype pažymėtas dar vienas nedidelis medinis pastatas, kurio fragmentai rasti šurfe 6. Rekonstruojant buvusį pastatą Plungės g. 2, buvo tiesiama kanalizacija (jos nėra toponuotraukose (rasta šurfe 1)), vandentiekio trasa, aukštos įtampos elektros kabelis. Sklypo Š pusėje išlikę pamatai ir betoninės grindys.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu rastus radinius (buitinės keramikos šukes) galima datuoti XVIII a. Šurfe 8 rastas kaolininės olandiškos pypkės fragmentas gali būti ir XVII a. antrosios pusės, tačiau tai pavienis radinys. Vienas iš vertingesnių radinių yra 1933 m. Klaipėdos uosto muitinės plomba, rasta šurfe 7. Kastuose šurfuose nerasta senamiesčiams būdingo XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio. Įvertinant žinomas istorines žinias ir vykusius didelius žemės judinimo darbus, galima daryti išvadą, kad didesnėje sklypo dalyje kultūrinis sluoksnis yra sunaikintas. Daugiau kultūrinio sluoksnio yra išlikę į Š ir į R nuo tirto sklypo. 2004 m. Plungės gatvėje tiesiant šiluminę trasą, matėsi, kad arčiau dvaro, Plungės g. R pusėje, kultūrinis sluoksnis intensyvesnis negu V.

INVESTIGATIONS IN RIETAVAS

In 2004 in the old town of Rietavas archaeological investigations were performed in the Laisvės Sq. and its vicinity and at the Plungės Str. 2 and 2a. The total area of 410 m^2 was investigated, and fragments of the 18th–19th century cultural layer were discovered. The layer contained an iron spur, a ceramic tobacco-pipe fragment, fragments of pottery and stove-tiles. Remains of foundations and pavements were found.